

Gardner'ın Zihin Tasnifi Işığında Sınıf Öğretmenlerine İlişkin Bir Tahlil Denemesi

In the Light of the Mind Classification of Gardner an Attempted Analysis on Primary Teachers

Nilgün DAĞ*

Öz

Bu çalışma, Gardner'ın beşli zihin tasnifi çerçevesinde bir bölüm olarak sınıf öğretmenliğine ve sınıf öğretmenlerinin zihin dünyasına yakından bakmayı amaçlamakta ve tespit edilen hususları sade bir dille okuyucuya sunmayı hedeflemektedir. Çalışmada, araştırmacıların ve bilhassa sınıf öğretmenlerinin bahsi geçen zihin formlarının anlamı ve önemi ile en iyi şekilde nasıl geliştirilebileceği hakkında düşüncelerini sağlayacağı umulsa da çalışmanın hitap ettiği kitle daha geniştir. Çünkü zihin tiplerini geliştirme işi, Gardner'ın da vurguladığı gibi, sadece araştırmacıların ve öğretmenlerin sorumluluğunda değildir. Herkes bu sorumluluğun ortağıdır. Bu bakımdan bu çalışmanın konusu, 21.yy'da yaşamakta olduğumuz hızlı değişim ve dönüşüm sürecinin ve bilim dallarındaki gelişmelerin niteliksel anlamda değişime uğrattığı her "birey"i yakından ilgilendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Disiplinli zihin, etik zihin, saygılı zihin, sentezci zihin, yaratıcı zihin.

Abstract

This study aims, within the framework of the quinary mind classification of Gardner, at having a closer look into school teaching as a department and the mind world of our school teachers, and targets at presenting the specified matters to readers with a plain language. Although we hope that the study would make researches, particularly school teachers, think on the meaning and significance of the mentioned mental forms as well as how to develop them in the best way, the audience of the study is even wider. Because the work of improving mind types is, as emphasized by Gardner, not under the liability of researchers and teachers. Everyone is a partner of that responsibility. Therefore, the subject of this study closely concerns every "individual" that has been transformed in qualitative terms due to the rapid change and transformation process we experience in the 21st century as well as to the developments in scientific branches.

Keywords: Disciplinary mind, ethical mind, respectful mind, synthesizing mind, creating mind.

GİRİŞ

Amerikalı psikolog Howard Gardner, bilişsel psikoloji ve nöropsikoloji alanında uzun yıllardır araştırmalar yapmakta ve insan zihninin neye benzediğini, nasıl çalıştığını ve nasıl organize olduğunu incelemektedir. Çalışmalarının çoğu zihnin ve beynin işleyişini konu alırken *Geleceği İnşa Edecek Beş Zihin* (Five Minds For The Future) adlı kitabında gelecek çağın dünyasına uyum sağlamada ihtiyaç duyulacak zihin tiplerini ele almaktadır. Gardner,

kitabında bahsettiği bu zihin tiplerinin bir “değerler meselesi” olduğunun altını çizmekte ve geliştirilmesi gereğine dikkat çekmektedir. Ayrıca bahsettiği bu beş zihin tipine sahip olan kişilerin sorunlarla, aniden gelişen veya beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan durum ve olaylarla baş etmede donanımlı olacağını; ancak, bu zihin tiplerine sahip olmayan kişilerin dış kuvvetlerin insafına kalacağını -yani, başkalarının dümen suyunda gitmeye mahkûm olacağını- belirtmektedir.

Gardner'ın bu önemli tespitini referans noktası olarak bu araştırmada, bir bölüm olarak sınıf öğretmenliğine ve sınıf öğretmenlerinin zihin dünyasına yakından bakmak amaçlanmakta ve tespit edilen hususlar sade bir dille okuyucuya sunulmaya çalışılmaktadır. Çalışmada, araştırmacıların ve bilhassa sınıf öğretmenlerinin bahsi geçen zihin formlarının anlamı ve önemi ile en iyi şekilde nasıl geliştirilebileceği hakkında düşüncelerini sağlayacağı¹ umulsa da çalışmanın hitap ettiği kitle daha geniştir. Çünkü zihin tiplerini geliştirme işi, Gardner'ın da vurguladığı gibi, sadece araştırmacıların ve öğretmenlerin sorumluluğunda değildir. Herkes bu sorumluluğun ortağıdır. Bu bakımdan bu çalışmanın konusu, 21.yy'da yaşamakta olduğumuz hızlı değişim ve dönüşüm sürecinin ve bilim dallarındaki gelişmelerin niteliksel anlamda değişime uğrattığı her “birey”i yakından ilgilendirmektedir.

Zihin Tipleri

Zihin tiplerine geçmeden önce zihnin ne olduğuna, beyin ve zihin arasında nasıl bir ilişki bulunduğu değinmek faydalı olacaktır. Zihni anlamak için beynin zihinle olan ilişkisinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Çünkü zihni ortaya çıkaran fiziksel yapı beyindir. Dolayısıyla zihnin ne olduğunu, nasıl çalıştığını anlayabilmek için beyni anlamak şarttır. Strawson, “Zihinsel Gerçeklik” adlı kitabında “zihin nedir?” sorusunu olası her açıdan değerlendirdikten sonra zihnin bilinçle eş anlamlı olduğu sonucuna varmıştır. Freud ise, bu sava karşı çıkarak zihnin daha büyük ölçekli bir yapıya gönderme yaptığını ve bilincin zihnin sadece bir niteliği olduğunu söylemiştir (Solms ve Turnbull, 2013: 81). O hâlde zihin nedir? Zihin, mental fonksiyonlarımızın tümünü (bilinç, duygu, hayal, içebakış, düşünme, irade vb.) içine alan bir kavramdır (Günday, 2002: 14); beynin bir ögesidir; bilinci kapsayan ancak onunla sınırlı olmayan dinamik, devamlı değişme eğiliminde olan ve kendi içinde tutarlı olan bir yapıdır. Beyin ise tıpkı akciğer, karaciğer, mide gibi bir organdır; devamlı değişen fiziksel özelliklere sahiptir ve zihnin meskenidir (Solso, Maclin ve Maclin, 2009: 41-3). Zihin tanımaya, bilmeye ve bilincinde olmaya kadar giden uzun bir yola gönderme yapan bir kavramdır. Bu bağlamda zihin, birbiriyle ilişkili ve iletişim içindeki bilişsel işlevlerin toplamıdır; organı beyin olan bir düşünsel aygıttır; bir muhakeme karargâhudır denebilir.

Beyin-zihin ilişkisi çok karmaşık, çok tartışmalı ve çok bilinmezli bir konu olsa da beynin zihin üreten bir organ olduğu bugün itibarıyla kabul gören bir açıklamadır. Şüphesiz ki bu çalışmada amaç, beyin-zihin ilişkisini ortaya koymak değildir. Bu ilişkiden hareketle sağlıklı bir konnektom² (connectome; sinir hücreleri arasındaki bağlantılar, zihni meydana getiren

¹ -Çünkü- Türker Kılıç'ın vurguladığı gibi, “En iyi beyin cerrahı öğretmenlerdir”.

² Konnektom projesi, “insanın gen yapısını kutsal olmaktan çıkarmış, düşüncesine ve yaratıcılığına, hatta DNA'sına bile etkileyecek güç ve özgürlük alanı sağlamıştır.” Buna göre “insan kendi genomu değil, kendi konnektomudur”

(<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:swvV7RXhoM8J:tanrivarmi.blogspot.com/2015/11/beyni-miz-ve-biz-laniakea-epigenetic-connectome.html+&cd=7&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>).

sinirsel ağ) oluşumunda öğretmenlerin önemi ve rolüne dikkat çekmek ve konnektomu Gardner'ın işaret ettiği bağlamda geliştirmeye olan ihtiyacı ortaya koymaktır.

Gardner, bugünün dünyasında aranan ve gelecekte de büyük olasılıkla rağbet görecektir olan beş zihin tipine karar verirken birçok zihin tipi (dijital zihin, piyasa zihni, demokratik zihin, esnek zihin, duygusal zihin, stratejik zihin, manevi zihin vb.) üzerinde durduğunu; ancak, çok boyutlu ve evrensel olarak nitelediği bu beşli grubu (disiplinli zihin, sentezci zihin, yaratıcı zihin, saygılı zihin ve etik zihin) seçtiğini ifade etmektedir. Bu zihin tiplerinden ilk üçü bilişsel süreçlerle, son ikisi ise kişiler arası ilişkilerle ilgilidir.

Gardner, bu zihin tiplerinde ustalaşmanın belli bir sırası olup olmadığı veya bu zihinleri hangi sırayla öne çıkarmak gerektiği konusunda basit ve kaba bir sıralama sunmaktadır: Saygılı zihin, disiplinli zihin, sentezci zihin, etik zihin. Ancak bu sıralamanın mantıkî ve psikolojik bir ardışıklığı olmadığını belirtmektedir. Zaten Gardner, toplumun verdiği öneme bağlı olması dolayısıyla yaratıcı zihni bu sıralamaya koymamaktadır.

Disiplinli Zihin

Gardner'ın bahsettiği beş zihin tipinden ilki, *disiplinli zihindir*. Disiplinli zihin, en az bir ama mümkünse birkaç disipline özgü düşünme biçiminde ustalaşmaya ve yetkinleşmeye gönderme yapar (Gardner, 2007). Disiplinli zihin, birbirini destekleyen iki boyuttan oluşmaktadır. Bilişsel boyutta, bir disipline (tarih, matematik, fen gibi) ya da birkaç disipline (bilime konu olan fizik, psikoloji gibi örgütlü alanlarda) özgü düşünme biçimlerinde ustalaşma; duyuşsal boyutta ise, dünya hakkında öğrenme sürecinden zevk alma, öğrenmenin tutkuya dönüşmesi, bilgi ve becerisini geliştirmek için sürekli çalışma gibi bireyin disiplin alanında ustalaşmasını sağlayacak alışkanlıkları edinmesi yer almaktadır (Aran ve Senemoğlu, 2014: 46-47).

Şüphesiz, bir disipline yetkinleşmek uzun yılları alır. Nitekim Gardner, psikoloji eğitimi almasına rağmen bir psikolog gibi düşünmeyi öğrenmenin on yılını aldığını ifade etmektedir. Bir ya da daha fazla disiplin alanında bilgi sahibi olmak, kişiye o alanın/disiplinin terminolojisini, yani konu ve kavramlarının bilgisini; zihinsel alışkanlıklarını ve davranış kalıplarını kazandırır. İnsan, evren ve hayat hakkında belli bir tarzda düşünebilme becerisi edinir; herhangi bir konuda görüş oluştururken başkalarına bağımlı olmaktan kurtulur ve özgün, çok boyutlu ve üretken düşünebilir. Bu nedenle en az bir disipline yetkinleşmek gereklidir; ancak, yeterli değildir. Bugünün dünyasında insanın çeşitlenen ve boyutlanan ihtiyaçları ve beklentileri ile karşı karşıya kaldığı sorunlar edinmesi gereken enformasyon miktarını arttırmaktadır. Bu bağlamda bilginin daracık bir alanına kısıp kalmak ve o alanın dışında kalanlardan bihaber olmak ya da makul seviyede bir birikime sahip olmamak kişiyi sığ ve güdük bırakacaktır.

Kaldı ki bugün, disiplinler arası çalışmak bir ihtiyaçtan çok bir zarurettir. Çünkü eskiden bilimler bugünkü kadar ayrılmış durumda değildi ve aynı anda birçok işin yapılmaya çalışıldığı³ bir durum vardı. 19. yy'dan itibaren ise, bilimler kendi özerk alanlarını kurdular ve bu durum bilginin bir yandan hızlı bir şekilde üretilmesine yol açarken bir yandan da o dar bilimsel alanların sınırları içinde sorunlarla baş etmeyi zorlaştırdı. 21. yy'da insan,

³ Newton'un 1668'de yazdığı "Philosophiae Naturalis" (Doğa Felsefesi) fizik, felsefe, kimya, simya, matematik gibi birçok disipline ait bilginin harmanlandığı bir kitaptır.

bunların hepsini bir arada olamayacağı için -yani aynı anda hem bir dilbilimci hem bir felsefeci hem bir kültürel antropolog hem de bir bilişsel psikolog olamayacağı için- bu işin uzmanı olan insanlarla bir araya gelmek ve disiplinler arası çalışmalar yapmak durumundadır. Bu zaruret, çok disiplinli müfredatların nasıl tesis edilmesi gerektiği sorusunu karşımıza çıkarmaktadır. Gardner'ın dikkat çektiği bu zihin tiplerinin önemi de tam olarak bu noktaya devreye girmektedir. İnsanlık, bahsi geçen bu zihin formlarına yakın bir gelecekte kaçınılmaz şekilde ihtiyaç duyacaksa bunları kapsayan bir müfredatın hazırlanması ve ivedilikle işe koşulması gerekmektedir.

Bugün hâlâ bilgide, öğrenmede ve araştırmada “genişlik”ten çok “derinlik” itibar görmektedir⁴. Bu, ne tam anlamıyla doğrudur; ne de bütünüyle yanlıştır. Kuşkusuz disiplinler bilgiyi, metodolojileri ve kavramları üreten temel mekanizmadır ve öyle olmaya da devam etmelidir. Bu yönüyle ele alındığında uzmanlaşma kritik önemdedir. Ancak uzmanlaşma, diğer yönüyle disiplinler arasındaki işbirliğini engelleyebilmekte, yok edebilmekte hatta entelektüel yalıtılmışlığı teşvik edebilmektedir. Ki bu, uzmanların tek bir disiplinin norm ve metodolojisinin ötesine geçmemelerine, kendi sorumluluk alanlarının dışında kalan olguları görmezden gelmelerine, ihmal etmelerine ya da ilgi göstermemelerine yol açabilmektedir (Gür, 2003).

Gasset (1992), -bilhassa yükseköğretim düzeyindeki- bu uzmanlaşma tutkusunu “ihtisas barbarlığı” olarak nitelendirmektedir. Gasset'e (1998: 60) göre ihtisas eğitimi, mesleki bilgi donanımı sağlam ama kültürsüz bir “kitle insanı” tipi ortaya çıkarmaktadır. Çünkü bilimsel etkinliğin iç düzeni yaşamsal değildir; kültürünki yaşamsaldır. Bu nedenle yükseköğretimde kültür eğitimine önem vermek şarttır. Kültür eğitimi, mesleki eğitim ve bilimsel araştırmanın yanı sıra üniversitelerin yerine getirmesi gereken bir sorumluluk alanıdır.

Gardner'a (2007: 40-43) göre, disiplinli bir zihne dört adımda ulaşılabilir. Kişi, ilk etapta o disiplinle ilgili konu ve kavramları belirlemeli; o konuyla ilgili derinlemesine araştırma ve incelemeler yapmalı; o konuya değişik yönlerden yaklaşmalı ve Gardner'ın disiplinli zihne ulaşmada önemli olduğunu düşündüğü ve “kavramsal çeviklik” olarak tabir ettiği noktaya ulaşmalı ve son aşamada da kavradıkları hakkında çeşitli koşullar altında denemeler yapmalı, yani kavradıklarını pratiğe aktarmalıdır.

Sentezci Zihin

Diğer zihin tipi, *sentezci zihindir*. Nobel ödüllü fizikçi Murray Gell-Mann, bilginin hacimsel olarak muazzam bir genişleme gösterdiği ve üretim, depolama, kopyalama ve nakletme süreçleri itibarıyla bir hayli yol kat ettiği 21. yy'da en değerli zihnin iyi sentez yapabilen zihin olacağını ifade etmiştir (Gardner, 2007: 54). Sentezci zihin, farklı kaynaklardan ve disiplinlerden enformasyon alan ve bunları nesnel ölçütler kullanarak üretken bir biçimde bütünleştiren bir zihin formudur. Bugünün dünyasında büyük miktarda bilgiyi, veriyi, eğilimi, görüşü ve taktiği sentezleme becerisi zayıf olan ya da olmayan kişiler, yoğun enformasyon yükünün altında büyük olasılıkla ezilecek, kişisel ve mesleki hayatlarıyla ilgili konularda isabetli kararlar vermekte zorlanacaklardır (Gardner, 2007).

⁴ Kuramsal düzeyde üniversiteler, hâlâ disiplinler arası programları nasıl ele alıp yöneteceklerini öğrenme sürecindedir (Gür, 2003).

Yaratıcı Zihin

Gardner'ın söz ettiği zihin tiplerinden biri de disiplin ve sentez üzerinde yükselen *yaratıcı zihindir*. Yaratıcı zihin, yeni fikirler ortaya koyan, yeni düşünme tarzları geliştiren, sorulmamış sorular soran ve sıra dışı sonuçlara ulaşan bir zihin formudur (Gardner, 2007). Yaratıcı zihni ortaya çıkaran birçok faktör vardır. Deneyimlere açıklık, keşfetme merakı, belirsizliklere tahammül, ıraksak düşünme⁵ biçimi gibi faktörler bireysel farklılıklarla ilgilidir ve yaratıcı sürece ait kilit bileşenlerdir. Sosyal çevre ve ortam ise yaratıcılık için vazgeçilmez olan temel faktördür. Yaratıcılığı besleyen kültürel çevreyi oluşturmak için şu beş koşulun gerçekleşmesi gerekir (Andreasen, 2009):

- i. Fikir zenginliği ve özgürlüğüyle dolu bir çevre yaratıcı zihin için ideal bir ortamdır.
- ii. Başkalarıyla etkileşim ve fikir alışverişi yaratıcılığı tetikleyen önemli bir unsurdur.
- iii. Adil bir rekabet ortamı yaratıcılığın gelişmesi için gereklidir.
- iv. Bir usta ya da hamiden gelen manevi ve mesleki destek yaratıcı zihin için önemli bir beslenme kaynağıdır.
- v. Ekonomik refah yaratıcılığı birçok şekilde besler.

Yaratıcılık bireyle başlar. Birey, bilişsel bir süreç boyunca belli bir sorunu etraflıca ele alır ve o soruna ilişkin yeni bir görüş ve kavramsallaştırma yolu bulmaya odaklanır. Süreç tamamlanmadığında sorun çözülür ve o soruna dair bir ürün ortaya konur. Bu bağlamda yaratıcılığın üç temel bileşeni olduğu söylenebilir: Özgünlük, fayda/işe yararlılık ve ürün ortaya koyma gerekliliği. Bu bileşenler doğrusal, yinelemeli ve gizemli bir şekilde bir araya gelebilir. (Andreasen, 2009: 21-22).

Gardner'a göre, hayatın ilk on yılında yaratıcı zihni beslemek üzere kapsamlı bir formül ortaya konabilir. Aynı şeyin çoğul ve farklı sunumunu yapmak, bireyi alternatiflere açık hâle getirmek ve onun keşfetme eğilimini ön planda tutmak, tek bir doğru yanıt üretmeyen hobi ve faaliyetlerle teşvik etmek, o alanın otorite figürü olan yaratıcı insanıyla tanıştırmak, vb. birçok yolla yaratıcılık beslenebilir. Gardner (2007), yaratıcı ve sentezci zihinler arasında benzerlikler olsa da bu ikisini harekete geçiren dürtülerin birbirinden farklı olduğunu vurgular. Ona göre sentezcinin amacı, mevcut bilgileri aydınlatıcı ve kullanışlı bir biçimde bir araya getirmek, bütünleştirmek iken yaratıcının gayesi bir alanın sınırlarını sarsmak ve o zamana kadar ele alınmamış yönlerine eğilmektir. Sentezci için düzen, denge ve sonuçlandırma önemli iken yaratıcıyı motive eden etmenler belirsizlik, sürpriz, dengesizlik ve sürekli meydan okumadır.

Saygılı Zihin

Bahsi geçen zihin tiplerinden bir diğeri *saygılı zihindir*. Altı milyardan fazla insandan oluşan ve binlerce dilin konuşulduğu bir dünyada gerekli bir zihin tipidir. Saygılı zihin farklılıkları kabul eden, bunları hoşgörüsüyle ve dostane bir tutumla karşılayan, anlamaya ve anlaşmaya meyleden ve işbirliği kurma yollarını arayan bir zihin formudur. Saygı, insanın en temel ihtiyaçlarından biridir⁶, insanlar arası ilişkilerin vazgeçilmez bir kuralıdır ve toplumsal

⁵ Bu düşünme biçimi, belli bir soruna çok sayıda ilginç, uygun ve akılcı yanıtlar üretebilme yeteneğini içerir.

⁶ Saygı, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi'nde kendini gerçekleştirmeden hemen önceki adımı oluşturur. Bu teori, alt basamaktaki ihtiyaçlar giderilmeden bir üstteki ihtiyaç basamağına geçilemeyeceğini anlatır. İnsanın yemek, içmek gibi en temel ihtiyaçları piramidin tabanında yer alır. Fizyolojik ihtiyaçlarını gideren birey, bir üst basamakta yer alan güvenlik ihtiyacını tatmin etmeye yönelir. Üçüncü basamakta ait olma ve sevgi gereksinimi

ilişkilerimizdeki ve benliğimizdeki temel bir unsurdur (Sennett, 2005). Gardner'a göre herkesin herkesle bağlantılı hâle geldiği bir dünyada saygısızlık geçerli bir seçenek değildir. Erdem sıralamasında her zaman en tepede yer almalıdır ve uzun vadeli bir norm olmalıdır. Ne yazık ki saygı, hemen hemen her ferдин sürekli ve çokça talep ettiği, beklenti içine girdiği ve yoğun biçimde şikâyet konusu hâline getirdiği bir kavramdır. Çünkü saygının yokluğu yaralayıcıdır. Saygılı zihnin teminatı olarak görülebilecek empati yapma, etkileşim kurma, karşıdakini dinleme ve anlama, zihinsel ve duygusal açıklık, vb. hususlarda insanların büyük çoğunluğunun eksiklikleri vardır. İnsanlar, karşıdakinin varlığını kabullenme⁷ ve dinlenmeye değer olduğunu ona hissettirmede pek başarılı olamayabilirler.

Etik Zihin

Gardner'ın tasnifindeki son zihin formu, *etik zihindir*. Etik zihin, kişinin kendi çalışmasının doğasıyla içinde yaşadığı toplumun ihtiyaç ve talepleri üzerine kafa yoran zihindir (Gardner, 2007: 11). Derin düşünme ve soyut bir tutum gerektirir. Etik⁸, bir toplumun ya da grubun neyi doğru ve yanlış addettiğine ilişkin ilkeler setidir (Ryan ve Bisson, 2011).

Gardner, en az bir disiplinin düşünme ve davranış biçimini kazanmış; fikirleri ustalıkla ve güvenilir biçimde bir araya getirebilen; özgün ve yeni ürün(ler) ortaya koyabilen; farklılıklar konusunda hoşgörünün ötesine geçebilen; kendisinin ve içinde yaşadığı toplumun ahlâkî iyiliğinde sorumluluk sahibi olduğunun bilincinde olan bireylere ihtiyaç olduğunu belirtmekte ve geleceği inşa etmek isteyen toplumların bu beş zihin formunu geliştirmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

TARTIŞMA

Gardner'ın ortaya koyduğu bu zihin formları, herkes için hedeftir, hedef olmalıdır. Bu beş zihin formunun uyum içinde ve bir arada gelişmesi reddedilemeyecek, vazgeçilemeyecek ve ertelenemeyecek bir gereklilik ve etik bir yükümlülüktür. Ancak eğitimle mümkündür. Bireyin kendisinden anne-babalara, öğretmenlerden ilgili kurum ve kuruluşlara kadar herkes bu sorumlulukta eşit derecede pay sahibidir. Ancak çalışmada, bu zihinlerin geliştirilmesi işinin eğitimle mümkün olduğunun vurgulanması dolayısıyla ve okulların düşünce tipinin şekillendi(rildiği) yapılar olması bakımından öğretmenlere odaklanılmaktadır.

Bölüm olarak sınıf öğretmenliği birçok kimse tarafından mühendislik, tıp, mimarlık vb. bölümlerindeki gibi/kadar profesyonel, mesleki ve teknik bir eğitim müfredatına sahip değilmiş gibi görülebilir⁹. Ya da bu bölüm, belli bir disiplin alanında derinlemesine eğitim hizmeti sunmaması yönüyle eleştirilebilir. Halbuki bu, hem bölümün doğası hem de işgal

vardır. Bir basamak daha yukarı çıkıldığında saygı ve değer gereksinimi belirir. Piramidin en tepesinde ise kendini gerçekleştirme gereksinimi yer alır.

⁷ Eğitimin birçok amacı olduğu söylenebilir. Belki en yalın amacı, bireyi "kendi" olması yolunda desteklemektir. Her ferдин kimse o olmaya hakkı vardır. Kişiyi kendisi olma yolunda özendirmek ve kendisi olmasını sağlayacak her türlü ortam ve ilişki biçimlerini yaratmak herkesin ama bilhassa öğretmenlerin sorumluluğundadır.

⁸ Amaçlı ve bilinçli eylemle doğrudan ilgili olan bir düşünme etkinliğidir. Yani, insanın ahlâka dair fiillerini düşünce konusu yapar (Keşgin, 2009: 143).

⁹ Bu noktada Öner'in (2010), "öğretmenin bilgisi ne çeşit bir bilgidir?" sorusu çok anlamlı görünmektedir. Ona göre öğretmenlik, "kendine has bir bilgi tabanından beslenen profesyonel bir meslektir" (Öner, 2010: 31).

alanını oluşturan çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikolojik özellikleri itibarıyla çelişki arz etmeyen bir durumdur. Çünkü sınıf öğretmenlerinin çalışma alanı, 6-10 yaş aralığındaki çocuklardır ve bu yaştaki çocuklar olay ve olguları ayrı ayrı değil bir bütünlük içinde görürler. Yani, kendilerine tek tek parçalar hâlinde verilen bilgiler arasında bağlantılar kurarak bir bütün oluşturmada pek iyi değillerdir. Çünkü parçaların özelliklerine takılıp kalırlar. Bu bakımdan hayatı, olay ve olguları çocuklara bir bütün olarak kavrayabilmesi için sınıf öğretmenlerinin birçok disiplin alanında makul bir birikime, hatta çok yönlü düşünebilme becerisine haiz olması arzu edilir. Nitekim temel eğitim döneminde asıl olan çocukları eğitmek ve bir üst öğrenim basamağına hazırlamaktır.

Bölümün dört yıllık lisans programı incelendiğinde, disiplinler arası¹⁰ bir bölüm olduğu ve öğrencilerin birkaç değil birçok disipline özgü düşünme biçimiyle tanışmasını gerektirdiği görülebilecektir. Derslerin kur tanımlarına bakıldığında ise, -pedagojik alan dersleri¹¹ hariç-birçok disiplin alanında genel geçer bilgilerin aktarılmasına ve genel entelektüel kapasitenin geliştirilmesine dönük bir içeriğe sahip olduğu görülebilir. Kaldı ki sınıf öğretmenliği bölümü, üniversite giriş puan türü itibarıyla eşit ağırlık olarak tabir edilen puan türüyle öğrenci kabul etmektedir. Eşit ağırlık bölümü öğrencileri için puan türleri TM 1, TM 2 ve TM 3 şeklinde üçe ayrılmaktadır. Öğrenciler bu üç puan türünden birine göre mesleklerini ve bölümlerini tercih etmektedirler. Sınıf Öğretmenliği bölümünün tercih edilmesinde TM 2 puan türü dikkate alınmaktadır. TM 2 puanı, sözel kısmın ve sayısal kısmın yakın oranlarda olduğu puan türüdür. Yani, hem sözel hem de sayısal puan türünde eşitlik veya eşite yakınlık aranmaktadır. Dolayısıyla ders çeşitliliği ve derslerin içerikleri bağlamında teorik açıdan çelişkili bir durum görünmemektedir. Ancak pratikte birtakım sıkıntılı durumlar vardır; ki, bunların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gereği açıktır.

Sınıf öğretmenleri, öğrencilerinin zihnini disipline etmeden onları performe etme hatasına düşmemelidir. Disiplinli zihnin gelişmesi büyük ölçüde kişisel ve entelektüel çabaya bağlıdır. Oysa sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin büyük çoğunluğunun okumaya olan ilgileri, okuma alışkanlıkları, kütüphaneyi kullanma sıklıkları, araştırma faaliyetleri, vb. incelendiğinde durumun pek iç açıcı olmadığı bilinen bir gerçektir (bkz. Aydın-Yılmaz, 2006; Canbulat Kula, Şahin, Tamtürk, ve Eskicioğlu, 2012; Elkatmış, 2015; Saracaloğlu ve Karasakaloğlu, 2010). Aceleci ve refleksif düşüncelerle bölümün lisans programında, ders saatlerinde veya kredilerinde değişiklikler ve düzenlemeler yapmak yaşanan sorunların özünü kaçırmaktır. Kişisel çaba, heves, ciddiyet ve azim olduğu takdirde hâlihazırdaki lisans programıyla dahi netice alınabilir. Yeter ki kişisel çaba ve gayretlerin önemsendiği, ciddiyetin ve liyakatın korunduğu ve uygulandığı, heveslerin iltifat ve iftihar gördüğü bir toplumsal, kültürel ve kurumsal atmosfer yaratılsın.

Öğrencilerin sentezleme becerisini geliştirebilmeleri ve yaratıcı ürünler ortaya koyabilmeleri için esnek ve açık bir zihne sahip olmaları ve tecrübelerini bu yönde zenginleştirmeleri son

¹⁰ Gardner (2007: 78, 80), disiplinler arası çalışmanın disipline ustalaşma çalışmasından sonra gelmesi gerektiğini düşünmektedir. Aksi hâlde kişinin olgunlaşmamış ve disipline olmamış bütünleştirmeler yapma riskiyle karşı karşıya olduğuna dikkat çekmektedir. Disiplinler arası düşüncenin bir ya da iki disiplinin en azından ana unsurlarında ustalaşılmasından sonra ortaya çıktığını ifade etmektedir.

¹¹ "Pedagojik Alan Bilgisi" kavramı ilk kez 1985 yılında Amerikan Eğitim Araştırmaları Derneği'nin yıllık toplantısında Lee S. Shulman tarafından ortaya atılmıştır. Shulman, pedagojik alan bilgisini iki kategoride kavramsallaştırmıştır. Birincisi, öğretilen konuların nasıl organize edileceği, nasıl temsil edileceği ve nasıl uyarlanacağına ilişkin öğretim stratejileri ve gösterimleri bilgisidir. İkincisi, farklı seviyelerdeki öğrencilerin konuları nasıl kavradıklarıyla ilgili bilgidir (Shulman, 1987; Akt: Şimşek ve Boz, 2015: 13).

derece önemlidir. Bu konuda öğretmenlerin “öteki”nin varlığını ve farklılıklarını kabul etme, bunlara aktif ilgi gösterme ve temel etik gerekliliklere uyma gibi karşılıklı ilişkiler bağlamında veya kişisel ölçekte yapması gereken birtakım işler olduğu aşikârdır. Tüm bu iş ve edimlerinin sonucunda, öğrencilerinin zihnini işlemek bir öğretmen için zevklerin en büyüğü olacaktır!

Açık zihin, hem sentez yapabilmek hem de yaratıcı olabilmek için elzemdir. Açıklık, sadece bu iki zihinsel durum için değil, öğrencilerin zihinlerini aktarılacak bilgilere kabule hazır hâle getirmek açısından önem taşır. Hipnotik etkilerden ve koşullanmaların telkininden uzak; daima hayret, merak ve sorgulama arzusu ve ihtiyacı içinde olan zihin, açık zihindir (Özgen, 2015). Kişinin kendini farklı olasılıklara açması, belirsizlikler karşısında yüksek toleranslı olması, yeni durumların neler getirebileceğini kestirebilecek öngörüsünün olması, bilgileri bütünleştirip sentezleyebilmesi, yeni fikirler geliştirebilmesi zihinsel açıklığın getirileridir. Aksi, zihinsel kapalılık hâlidir; ki bu, sentezleme ve yaratıcılık becerilerinin önünü kapatan bir kuvvettir.

Gardner'ın vurguladığı gibi hayatın ilk on yılı yaratıcı zihni beslemek bakımından önemli bir dönemdir ve sınıf öğretmenlerinin uğraş alanı yaratıcılığın aktif olduğu 6-10 yaş aralığındaki çocuklardır. Bu yaş aralığındaki çocuklar öğrenmeye açıktır, hayal dünyaları renklidir ve zihinleri esnektir. Öğretmenlerin yaratıcılık ve tabii sentezleme konusunda daha çok bilgi ve kavrayışa ihtiyacı olduğu bir gerçektir. Bir o kadar da öğrencilerin zihni ve hissi dünyaları ile eylem dünyalarında bu iki becerinin beslenmesi zarureti aşikârdır.

Öğretmenlik, henüz kendini koruma ve savunma yetisini kazanamamış çocuklarla/gençlerle çalışmayı gerektirdiğinden özel olarak seçilen ve eğitilen bilgili, becerili ve mesleğin gerektirdiği değerlere sahip erdemli meslek adamlarının yapması gereken özel ve önemli bir görevdir (Özcan, 2011). Öğretmenlik, profesyonel bir meslektir. Uygulamalarında yetkin, rasyonel ve temel etik gerekliliklere uyan öğretmen, profesyoneldir. Öğrenciler öğretmenin davranış, tutum ve alışkanlıklarını, mesleğine olan yaklaşımlarını, iletişim şeklini ve tepkilerini gözlemlerler. Onlar için öğretmen rol modelidir. Öğretmen, etik zihne giden yolu döşemesi gereken kişidir. Öğrencilerin ve gelecek kuşakların eğitiminden ve ahlâkî iyiliğinden sorumludur (Haynes, 2002: 17). Bu nedenle etik, eğitimde özel ve önemli bir yere sahiptir¹². Öğretmen, kendi etik değerlerinin nereden geldiğinin farkında olmalı; uygun ve yerinde tepkilerle olabildiğince çok sayıda öğrenciyi ortak davranış kurallarında birleştirmeli ve aralarındaki bağı güçlendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, H. (2013). *Hurafe ve gerçek ikileminde eğitim: Eğitime kuramsal ve tarihsel yaklaşımlar*. İstanbul: Hayat Akademi Yayınları.
- Andreasen, N. (2009). *Yaratıcı beyin* (Çev.: K. Güney). 2. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Aran, Ö. C. ve Senemoğlu, N. (2014). Disiplinli zihin özellikleri açısından fen eğitiminin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (4), s. 46-59.
- Aydın-Yılmaz, Z. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığı. *İlköğretim Online*, 5 (1), s. 1-6.
- Canbulat, T., Kula, S., Şahin M., Tamtürk, M. ve Eskiçioğlu, A. P. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının kütüphane kullanma alışkanlıklarının geliştirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, s. 157-168.

¹² Akgündüz'e (2013: 225) göre, eğitim ve etik ontolojik olarak birbirinin hem sebebi hem de sonucudur.

- Elkatmış, M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıkları. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (3), s. 1223-1240.
- Gardner, H. (2007). *Geleceği inşa edecek beş zihin* (Çev.: F. Şar ve A. H. Gül). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Gasset, J. O. (1992). *Kütlevlerin isyanı* (Çev.: N. Muallimoğlu). İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Gasset, J. O. (1998). *Üniversitenin misyonu* (Çev.: N. G. Işık). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Günday, Ş. (2002). *Zihin felsefesi*. Bursa: ASA Yayınları.
- Gür, T. M. (2003). Araştırma ve eğitimde disiplinler arasılık. *Eğitimin geleceği: Üniversitelerin ve eğitimin değişen paradigması* (s. 181-209), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik* (Çev.: S. Kunt-Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kesgin, A. (2009). Etik üstüne. *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 12 (35), s. 143-160.
- Öner, D. (2010). Öğretmenin bilgisi özel bir bilgi midir? Öğretmek için gereken bilgiye kuramsal bir bakış. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, Cilt: 27, No: 2, s.23-32.
- Özcan, M. (2011). *Bilgi çağında öğretmen eğitimi, nitelikleri ve gücü bir reform önerisi*. Ankara: TED Yayınları.
- Özgen, M. K. (2015). Açık zihin ve kapalı zihin. *The Journal of Academic Social Science Studies*, No: 34, pp. 155-169.
- Ryan, T. G. ve Bisson, J. (2011). Can ethics be thought?. *International Journal of Bussiness and Social Science*, 2 (12), pp. 44-52.
- Saracaloğlu, S. ve Karasakaloğlu, N. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması (Adnan Menderes ve Uludağ Üniversiteleri örneği). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (3), s. 457-480.
- Sennett, R. (2005). *Saygı: Eşit olmayan bir dünyada* (Çev.: Ü. Bardak), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Solms, M. ve Turnbull, O. (2013). *Beyin ve iç dünya: Özel deneyimin sinirbilimine giriş*. İstanbul: Metis Bilim.
- Solso, R. L., Maclin, M. K. ve Maclin, O. H. (2009). *Bilişsel psikoloji.2*. Baskı, İstanbul: Bayrak Matbaacılık.
- Şimşek, N. ve Boz, N. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının uzunluk ölçme konusunda pedagojik alan bilgilerinin öğrenci kavrayışları bağlamında incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education (CIJE)*, Vol: 4, No: 3, pp. 10-30.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance

This study aims, within the framework of the quinary mind classification of Gardner, at having a closer look into school teaching as a department and the mind world of our school teachers, and targets at presenting the specified matters to readers with a plain language. Although we hope that the study would make researches, particularly school teachers, think on the meaning and significance of the mentioned mental forms as well as how to develop them in the best way, the audience of the study is even wider. Because the work of improving mind types is, as emphasized by Gardner, not under the liability of researchers and teachers. Everyone is a partner of that responsibility. Therefore, the subject of this study closely concerns every "individual" that has been transformed in qualitative terms due to the rapid change and transformation process we experience in the 21st century as well as to the developments in scientific branches.

Method

This research is an academic study based fundamentally on literature review. An analysis of the book "Five Minds for the Future", compilation of its suggestions concerning those mind types, the evaluation, interpretation, synthesis and holistic presentation of the educational system in Turkey in view of the primary school teachers and students.

Discussion and Conclusion

Those mind forms put forth by Gardner are and should be a target for all. Improvement of those five mind forms together in harmony is a necessity and ethical liability that cannot be denied or renounced or delayed. Primary school teachers form a significant part of that liability. It has been seen that some titles with regard to the educational system, teachers and students take precedence in those areas pointed out by Gardner. If mankind is to need the mentioned mind forms inevitably in near future, then some curriculum to involve those should be immediately prepared and inaugurated. Primary school teachers should be having reasonable experience and even the skills to think well-roundedly. It is extremely significant that they have a flexible and open mind and enrich their experiences to that end. Furthermore, they should be aware where their own ethical values come from, unite as many students students as possible under common behavioral rules with proper and suitable reactions, and reinforce the connection between them. The students, however, should be rendering personal effort, ambition, seriousness and determination. Existence of a social, cultural and corporate atmosphere whereby merit is preserved and exercised, ambitions are favored and praised is also extremely significant.